

Munich Personal RePEc Archive

Interdisciplinary scientific researches and publications in the context of the academic development

Dimitrova, Darina

University of Economics – Varna

2020

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/102154/>
MPRA Paper No. 102154, posted 24 Aug 2020 16:18 UTC

**ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИТЕ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
И ПУБЛИКАЦИИ В КОНТЕКСТА
НА АКАДЕМИЧНОТО РАЗВИТИЕ**

**INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCHES
AND PUBLICATIONS IN THE CONTEXT
OF THE ACADEMIC DEVELOPMENT**

*Гл. ас. д-р Дарина Димитрова
Икономически университет – Варна
darina@ue-varna.bg*

*Chief Assist. Prof. Darina Dimitrova, PhD
University of Economics – Varna
darina@ue-varna.bg*

Abstract

The work examines the advantages and the problems of the interdisciplinary scientific researches. The analysis of these questions is made in the context of the requirements for holding an academic post. Based on the scientific research are made summaries and conclusions about the applicable legal regulations – the Development of the academic staff in the Republic of Bulgaria act and the Rules for its implementation.

Key words: *scientific researches, scientific publications, academic development.*

JEL Code: I 230; K 200

Въведение

Нормативните актове, които урежда обществените отношения, свързани с академичното развитие са Законът за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ – Обн. ДВ. Бр. 38 от 21 Май 2010г.) и Правилникът за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ППЗРАСРБ – Обн. ДВ. бр. 75 от 24 Септември 2010г.). В специалната правна уредба обаче, липсва законово определение на понятието „академично развитие“. Освен него се употребява като синоним терминът „академично израстване“. В настоящото изложение двете понятия са използвани в този смисъл.

Множество са правните проблеми, които се отчитат в практиката и в специализираната литература относно провеждането на процедурите за академично израстване (Andreeva & Ignatova, 2013; Andreeva & Ignatova, 2018; Vanov, 2018; Dimitrova, 2019; Vanov, 2019). Тези проб-

леми се дължат до голяма степен на динамиката в законодателството. Честите изменения и допълнения на нормативната уредба изправят висшите училища и академичния им състав пред множество предизвикателства, сред които са и такива свързани най-вече с въвеждането на минимални национални изисквания към научната дейност, като основен критерий за академично израстване.

Академичното развитие е дълъг и трудоемък процес, който е свързан със създаване и публикуване на различни по обем и сложност научни трудове (монографии, студии, статии, доклади). За съжаление, за голям брой научни области (социални, хуманитарни, педагогически науки и пр.), възможностите за достъп до реферирани и индексирани издания са ограничени, поради тяхната специфика и липсата на подходящи издания. Това мотивира учените от професионалните направления в тези научни области да разработват интердисциплинарни изследвания, с оглед да бъдат приети за публикуване в издания, които макар и да не са в тяхната научна област или професионално направление, но са индексирани и реферирани в Scopus или Web of Science (Dimitrova, 2019). Този изследователски процес на интердисциплинарност, освен с отражение върху процеса на публикуване, респективно академично израстване, е и с важна роля за развитието на доктрината в различните научни области. Еволюцията в научните изследвания се свързва с различни подходи, сред които и този на интердисциплинарно провеждане от екипи от учени в различни области, но по един общ предмет на изследване.

Предвид това можем да направим извод за безспорната актуалност на избраната за настоящата разработка тема. От една страна, това се свързва с процеса на академичното развитие и стимулирането на кадрите за тяхното израстване, а от друга страна – с ползите от интердисциплинарност в науката с цел обхващане в максимална степен на проблематиката по определена тема.

Предвид изложеното, целта на настоящата работа е да се изследват възможностите, които интердисциплинарните научни изследвания дават на авторите им за тяхното академично развитие. Поставената цел се изпълнява чрез следните две основни задачи:

- 1) да се изясни какво следва да се включва в понятията „академично развитие“, „интердисциплинарно научно изследване“ и „интердисциплинарна научна публикация“, предвид липсата на законови оп-

ределения;

2) да се анализират предимствата и проблемите при интердисциплинарните научни изследвания и публикации, с оглед да се направят обобщения и изводи относно приложимата нормативна уредба.

Разработката е продължение на научните интереси на автора самостоятелно и в съавторство в областта на управлението на образованието, като дял на административно право специална част. Материалът е съобразен със законодателството към 25 януари 2020 г.

1. Терминологични уточнения относно понятията „академично развитие“, „интердисциплинарно научно изследване“ и „интердисциплинарна научна публикация“

Буквалният прочит на чл. 1, ал. 1 от ЗРАСРБ¹ навежда на мисълта, че под „академично развитие“ българският законодател има предвид както „придобиване на научни степени“, така и „заемане на академични длъжности“. В действителност „придобиването на научна степен“ е форма на обучение и в този смисъл представлява научно развитие или израстване. Това е форма на обучение, касаеща докторантите в качеството им на обучаващи се лица в ОНС „доктор“ с оглед получаване на последната степен на висшето образование. В този смисъл може да се направи извод, както за свързаност със степените на образование според националната ни система, така и като предпоставка за академично развитие по смисъла на ЗРАСРБ.

Докато „заемането на академична длъжност“ представлява академично развитие (израстване) в прекия смисъл на това понятие, т. К. Е възможно само по отношение на лица, работещи като преподаватели във висши училища или като научни сътрудници в научни организации. Това е процедура, при която в резултат на конкурс и избор се заема академична длъжност и се сключва трудов договор със съответното лице.

Предвид изложената разлика между смисловото съдържание на понятията „придобиване на научна степен“ и „заемане на академична длъжност“, въпреки липсата на законово определение на понятието „академично развитие“ и някои неясни езикови формулировки в

¹ Съгласно чл. 1, ал. 1 от ЗРАСРБ: Този закон урежда обществените отношения, свързани с придобиване на научните степени и за заемане на академичните длъжности в Република България.

ЗРАСРБ, трябва да приемем, че под „академично развитие“ се има предвид само заемането на академична длъжност – асистент, главен асистент, доцент и професор.

Понятията „интердисциплинарна научна публикация“ или „интердисциплинарни научни изследвания“ се срещат рядко в нормативната уредба², но са широко употребявани в академичната общност. За разлика понятията „научно изследване“ и „научна публикация“ се използват както в ЗРАСРБ, така и в Правилника за прилагането му, а също и в Закона за висшето образование (ЗВО – обн. ДВ. Бр.112 от 27 Декември 1995г.), Закона за насърчаване на научните изследвания (ЗНИИ – обн. ДВ. Бр.92 от 17 Октомври 2003г.) и редица други.

Научните изследвания са резултат от научноизследователската дейност, свързана със създаването на нови научни знания и/или решаването на важни проблеми в областта на отделните науки. А разпространението на научните резултати, като част от научноизследователската дейност, става именно чрез тяхното публикуване в специализирани научни издания (арг. От чл. 2 от ЗНИИ). В този смисъл научната публикация представлява средството за разпространение на резултатите от научните изследвания. А научното изследване по своята същност представлява познавателният процес, в резултат на който се създават нови научни знания и/или се решават важни проблеми в областта на отделните науки.

Предвид изложеното „интердисциплинарно научно изследване“ трябва да се разбира в смисъл на научноизследователска дейност, в резултат на която се създават нови научни знания и/или решават важни проблеми в две и повече различни научни области или различни професионални направления в съответната научна област³. Напр. Комп-

² Съгласно Приложение към чл. 7, ал. 2, т. 4 от Правилника на Фонд "Научни изследвания" (издаден от министъра на образованието и науката, обн. ДВ. бр. 41 от 31 Май 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.42 от 28 Май 2019г.): Учените, които работят в интердисциплинарни области, могат да се включат във всички области, в които са компетентни, като една **интердисциплинарна публикация** може да бъде представена във всички научни области, за които се отнася. Понятието „**интердисциплинарни научни изследвания**“ се употребява в редица текстове на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 - 2030 г. (приета с Решение на Народното събрание, обн. ДВ. бр.47 от 13 Юни 2017г.).

³ Научните области и включените в тях професионални направления се определят съгласно Приложение към чл. 1а, ал. 1 от ППЗРАСРБ.

лексно научно изследване в областта на: философията и правото (Slavova, et al., 2019), правото и икономиката (Blagoycheva, et al., 2018; Blagoycheva, et al., 2019; Andreeva, et al., 2019) и пр. Научно изследване, което е в рамките на едно професионално направление също може да бъде определено като интердисциплинарно, ако с него се създават нови научни знания и/или решават важни проблеми в две и повече различни научни специалности. Напр. Комплексно научно изследване в областта на трудовото и административното право (Andreeva & Dimitrova, 2018; Andreeva & Dimitrova, 2019; Andreeva, et al., 2019; Andreeva & Dimitrova, 2019).

Съответно „интердисциплинарна научна публикация“ е публикуването в специализирано научно издание на резултатите от проведеното интердисциплинарно научно изследване като монография, студия, статия и пр.

Нормативната уредба не дава определение на понятието „научна публикация“, но дефинира понятията „монография“, „глава от книга“, „студия“, „обзор“ и „статия“ в § 1, т. 10 – 14 от Допълнителни разпоредби на ЗРАСРБ. Основната разлика между посочените научни публикации, съгласно законите им определения, е обемът стандартни страници и знаци на страница. Като се има предвид, че изискванията за техническо оформление на отделните научни редакции и издателства са доста различни, не винаги може да се прецени за конкретната публикация дали е статия или студия и дали е студия или монография, само по нейния обем.

Публикацията е крайният резултат от научноизследователската дейност и чрез нея постигнатите резултати стават достояние на научната общност. Но публикациите са важни не само като средство за разпространение на постигнатите научни резултати, а и като основен критерий за академично развитие предвид минималните национални изисквания към научната дейност, която се доказва именно със съответни публикации. За съжаление, предвид правната уредба, значимостта на научната дейност се определя предимно от количествени, а не от качествени показатели.

2. Предимства и проблеми при интердисциплинарните научни изследвания и публикации

Интердисциплинарното изследване може да бъде проведено от

едно лице и научната публикация да има един автор – при условие, че ученият е компетентен в две и повече научни специалности, професионални направления или научни области. Напр. комплексно научно изследване в областта на административното и търговското право, осъществено от едно лице, което има научни интереси и в двете специалности (Mateeva, 2016). В повечето случаи обаче, интердисциплинарните изследвания са резултат от усилията на екип от учени, а научната публикация е от авторски колектив.

Съавторството поражда редица въпроси – за ролята на всеки един от членовете на авторския колектив при провеждане на научното изследване, за авторските права върху публикациите, за начина на цитиране на колективния труд и пр., но това е извън предмета на настоящата работа. Въпросите, които се изследват са свързани с предимствата и някои проблеми при интердисциплинарните научни изследвания и съответните публикации, когато те се представят в конкурси за заемане на академични длъжности, особено по професионалните направления от регулираните професии.

Предимствата на интердисциплинарните научни изследвания и публикации се изразяват в следните насоки. Първо, един научен проблем получава комплексно и всестранно решаване чрез методите на различни науки. Второ, разглежданите научни изследвания представляват интерес за много по-широка аудитория и този тип публикации ще бъдат прочетени, а от там и цитирани от много повече други учени. Трето, ако за някои научни области или професионални направления няма издания, индексирани в Scopus или Web of Science, то може да се осъществи интердисциплинарно изследване в съавторство с колеги от други научни области или професионални направления, за които има таква подходящо издание.

Наред с тези предимства, интердисциплинарните научни изследвания могат да доведат и до някои негативи – безпринципни съавторства и самоцелни публикации, с оглед на увеличаване на т. нар. „научна продукция“ и публикуването на всяка цена в издания, индексирани в Scopus или Web of Science. Това неминуемо води до понижаване на качеството на научните изследвания, а от там и до понижаване на качеството на научната дейност на отделния учен.

Проблемът за качеството на научната дейност важи с особена острота при провеждането на конкурси за заемане на академични длъж-

ности предимно по професионалните направления от регулираните професии за които има допълнителни изисквания.

Съгласно чл. 18, ал. 1, чл. 24, ал. 1 и чл. 29, ал. 1 от ЗРАСРБ, академичните длъжности главен асистент, доцент и професор се заемат от лица, които не само трябва да отговарят на минималните национални изисквания, но и да притежават ОНС „доктор“, която за специалностите от регулираните професии трябва да бъде от същата специалност. Логично е и представените публикации по конкурса да са в областта на същата научна специалност. Но много често за дадена специалност няма достатъчно подходящи издания, включени в Националния референтен списък на НАЦИД или техният брой е много ограничен, а издания, индексирани в Scopus или Web of Science, напълно липсват (напр. за специалностите от професионално направление „право“). В тези случаи учените и университетските преподаватели от тези специалности се намират в неравностойно положение, което ги мотивира да разработват интердисциплинарни изследвания в съавторство с колеги от други научни области или професионални направления, за чиито публикации има подходящи издания. Тогава обаче се поставя въпросът как тези интердисциплинарни публикации ще бъдат оценени от рецензентите и от научното жури. В един конкурс за заемане на академична длъжност по специалност от регулирана професия се следи много стриктно за съответствието на представените публикации със специалността, по която е обявен конкурсът.

Заклучение

Анализът на предимствата и проблемите при интердисциплинарните научни изследвания и публикации при конкурси за заемане на академични длъжности не изчерпва всички аспекти на поставените въпроси, предвид ограничения обем на настоящата работа. Тя обаче позволява да бъдат направени определени обобщения и изводи относно приложимата нормативна уредба.

Въвеждането на минимални национални изисквания към научната дейност, както и изискванията за публикуване в определени научни издания (включени в Националния референтен списък на НАЦИД или индексирани/реферирани в Scopus или Web of Science), не води автоматично до повишаване на качеството на научните изследвания. Като критика към правната уредба трябва да се посочи, че стимулира публи-

кационната дейност в количествено отношение, но не мотивира към качество на научните изследвания.

Интердисциплинарните изследвания са полезни, т.к. един проблем никога не е едностранен и изследването му само от една плоскост крие повече опасности от изкривяване на получените резултати. Включването на специалисти по тематиката от различни области на познанието дава комплексност на научното изследване. Предвид факта, че интердисциплинарните изследвания и публикации са в пряка връзка с академичното развитие, това е меродавно още повече. Университетските преподавателите са част от една по-голяма академична общност, напр. в дадено висше училище, и тяхната съвместна работа в един общ процес предполага съвместни изследвания и публикации. Така както в учебните планове на студентите се залагат дисциплини от различни области на науката, така и в научните изследвания даден проблем трябва да се анализира по всички възможни начини.

Авторът се надява обобщенията и изводите от настоящата разработка да послужат за дискусия по въпросите, свързани с академичното развитие и за бъдещо усъвършенстване на нормативната уредба. При следващи промени в законодателството да се приемат норми, стимулиращи интердисциплинарността, предвид ползите от такива научни изследвания.

References

1. Andreeva, A. & Dimitrova, D. (2018) Trudovopravnite i administrativnopravni aspekti v protsedurite za habilitatsia na akademichnia sastav v R. Bulgaria. Ikonomicheski i sotsialni alternativi, 24(3), pp. 137-150.

2. Andreeva, A. & Dimitrova, D. (2019) Narusheniyata na trudovoto zakonodatelstvo – osnovanie za otstranyavane ot obshtestvena porachka. Izvestia na Ikonomicheski universitet – Varna, 63(1), pp. 25-39.

3. Andreeva, A. & Dimitrova, D. (2019) Spetsifiki na kontrola na Izpalnitelna agentsia Glavna inspektsia po truda, v konteksta na garantsiite za izplashtane na trudovoto vaznagrazhdenie. Godishnik na BSU, Tom 40, pp. 243 – 258.

4. Andreeva, A. & Ignatova, I. (2013) Zakon za razvitiето na akademichnia sastav v Republika Bulgaria (ZRASRB) – deystvie i problematika. Izvestia na Sayuza na uchenite – Varna. Seria „Humanitarni nauki“, Issue 1, pp. 43-46.

5. Andreeva, A. & Ignatova, I. (2018) Neobhodimost ot usavarshenstvane na normativnata uredba svarzana s akademichnia sastav v Republika Bulgaria. Nauchni trudove na Sayuza na uchenite – Plovdiv. Seria B. Estestveni i humanitarni nauki, Tom 18, pp. 316 – 319.

6. Andreeva, A., Dimitrova, D. & Aleksandrova, N. (2019) Pravni i ikonomicheski aspekti na kontrola varhu stopanskata deynost na darzhavnite visshi uchilishta. Ikonomicheski i sotsialni alternativni, 25(4), pp. 74 – 85.

7. Andreeva, A., Yolova, G. & Dimitrova, D. (2019) Spetsifiki na trudovata deynost na chuzhdentsite v sferata na turizma v Bulgaria. Biznes i pravo, Issue 3, pp. 15-41.

8. Banov, H. (2018) Sashtnost na promenite ot april 2018 g. V Zakona za razvitiето na akademichnia sastav v Republika Bulgaria i tyahnoto znachenie za dovarshvaneto na otkritite protseduri za zaemane na akademichni dlazhnosti. Obshtestvo i pravo, Issue 4, p. 29–47.

9. Banov, H. (2019) Pravni problemi pri zaemaneto na akademichnite dlazhnosti v BAN. Obshtestvo i pravo, Issue 4, pp. 44-67.

10. Blagoycheva, H., Andreeva, A. & Yolova, G. (2018) Legal Framework of Occupational Health Services in the EU and in Bulgaria. Izvestiya Journal of Varna University of Economics, 62(3-4), pp. 250 – 264.

11. Blagoycheva, H., Andreeva, A. & Yolova, G. (2019) Obligation and Responsibility of Employers to Provide Health and Safety at Work – Principles, Current Regulation and Prospects. Economic Studies, 28(2), pp. 115-137.

12. Dimitrova, D. (2019) Actual Legal Aspects of the Referencing and Indexing of Scientific Publications in Bulgaria. In: Международни клъстерни политики: Българо-китайски форум: Сборник с доклади от международна конференция. Варна: “Наука и икономика”, pp. 152-163.

13. Dimitrova, D. (2019) Predizvikelstva pred visshite uchilishta, svarzani s akademichnoto razvitie. Ot: Pravoto i biznesat v savremennoto obshtestvo: Aktualni pravni predizvikelstva v ikonomikata : Sbornik s dokladi ot 1-va Natsionalna nauchna konferentsia, 9 noemvri 2018. Varna: Nauka i ikonomika, pp. 349 – 357.

14. Mateeva, Zh. (2016) Problemat za publichnostta na lichnite dannii v proizvodstvoto po nesastoyatelnost na banka. Godishnik na BSU, Tom 34, pp. 131-144.

15. Slavova, V., Andreeva, A. & Dimitrova, D. (2019) Akademichnata avtonomia v konteksta na savremennata universitetska ideya – filosofski i pravni aspekti. Filosofia: Nauchno spisanie, 28(4), pp. 397 – 412.